

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΣΧΕΣΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΑΞΗΣ

Ενότητα 1: Θετικιστική προσέγγιση

Κώστας Χρυσafίδης

Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία

Ο όρος Θετικισμός και η σημασία του

- Ο όρος θετικισμός προέρχεται από τη διατύπωση του Comte: «μαθήματα θετικής Φιλοσοφίας»,
- Κυρίαρχο στοιχείο στην επιστημονική αναζήτηση αποτελεί η ανθρώπινη λογική,
- Πρόκειται για επιστημολογική κατεύθυνση που αποκλείει από τον επιστημονικό χώρο κάθε μεταφυσική έννοια, ενώ ταυτόχρονα γεφυρώνει μεθοδολογικά τις θετικές με τις θεωρητικές επιστήμες.

Θετικισμός και αγωγή

- Οι αντιλήψεις του θετικισμού για την έννοια της επιστήμης, αποκλείει από τον επιστημονικό χώρο κάθε αξιολογική ενέργεια στο χώρο της αγωγής,
- Η θέση διδακτικών στόχων επομένως δεν αποτελεί επιστημονική αλλά ιδεολογική διαδικασία,
- Ο Θετικισμός περιορίζει τα όρια δράσης της παιδαγωγικής επιστήμης (απορρίπτει το «τι» και κρατάει το «πως»).

Νεοθετικισμός ή Σχολή της Βιέννης

Οι Νεοθετικιστές απαιτούν για επιστημονική κατοχύρωση μιας διατύπωσης τα ακόλουθα στοιχεία:

- Να ακολουθεί τις αρχές της λογικής,
- Να έχει γενική ισχύ,
- Να είναι απαλλαγμένη από αξιολογικές συνιστώσες,
- Να μπορεί να ελεγχθεί στην πράξη.

Ο Κριτικός Ορθολογισμός

- Αποτελεί τη νεότερη έκφραση του Θετικισμού,
- Ακολουθεί τις βασικές αρχές του Νεοθετικισμού,
- Απορρίπτει της επαγωγική μέθοδο και προτείνει τη αφετηρία μέσω υποθέσεων (υποθετικο-παραγωγική),
- Αμφισβητεί την απόλυτη δύναμη της λογικής προβάλλοντας την αρχή της διαψευσιμότητας.

Η σχέση επιστημονικής και εκπαιδευτικής έρευνας

- Για τον Θετικισμό, όλων των αποχρώσεων, υπάρχει ταύτιση ως προς τις επιδιώξεις και την πορεία δράσης ανάμεσα στην εκπαιδευτική έρευνα και την επιστημονική έρευνα εν γένει,
- Όπως η επιστήμη μας επιτρέπει να ελέγχουμε το φυσικό κόσμο, έτσι θα μας βοηθήσει να ελέγξουμε και την εκπαίδευση.

Παιδαγωγική:

Από τη Φιλοσοφία στην επιστήμη (1/2)

- Βασικός στόχος της εκπαιδευτικής θεωρίας ήταν όχι οι συγκεκριμένες πρακτικές, αλλά η αλλαγή της νοοτροπίας των εκπαιδευτικών,
- Οι εκπαιδευτικοί έπρεπε να αναπτύξουν μια συνολική κατανόηση του ρόλου τους, μέσα από μια διαδικασία φιλοσοφικού στοχασμού.

Παιδαγωγική:

Από τη Φιλοσοφία στην επιστήμη (1/2)

- Αναφορά σε μεγάλους φιλόσοφους – στοχαστές, όπως ο Σωκράτης, ο Πλάτωνας, ο Αριστοτέλης, ο Rousseau κ.ά.
- Έτσι αντί να βοηθήσει τους εκπαιδευτικούς η εκπαιδευτική θεωρία να αναπτύξουν στοχαστική και φιλοσοφική σκέψη, μετέφερε απλώς αποσπάσματα από τη σκέψη των άλλων,
- Το χάσμα ανάμεσα στον αφηρημένο χαρακτήρα των «εκπαιδευτικών επιπτώσεων» και τις συγκεκριμένες εκπαιδευτικές πραγματικότητες ήταν προφανές

Η Εκπαίδευση ως εφαρμοσμένη επιστήμη

- E. L. Thorndike: Η βελτίωση του επαγγέλματος της διδασκαλίας περνάει από τη χρήση επιστημονικών μεθόδων στη σχολική καθημερινότητα,
- J. Dewey: Η επιστήμη πρέπει να μπαίνει στην καρδιά, στο μυαλό και στα χέρια των εκπαιδευτικών, για να φωτίζει την εκπαιδευτική λειτουργία.

Οι απόψεις των Thorndike και Dewey και η Φιλοσοφία

- Η επιστήμη διαφωτίζει τη σκέψη των εκπαιδευτικών,
- Η θεωρία συνδέεται με την πράξη, εξετάζοντας κριτικά την πρακτική εφαρμογή,
- Ερώτημα, αν την πρωτοκαθεδρία πρέπει να έχει η Φιλοσοφία ή η Επιστήμη.

Η επιστημονική άποψη

- Η βελτίωση της πρακτικής επέρχεται όχι μέσω επίδρασης της σκέψης των εκπαιδευτικών, αλλά μέσω ενός σώματος επιστημονικής γνώσης που ελέγχει τις πρακτικές και οδηγεί σε νέες πιο αποτελεσματικές,
- Η διάσταση υπάρχει ως προς τον τρόπο εφαρμογής. Το έργο του εκπαιδευτικού ομοιάζει με αυτό του μηχανικού ή του γιατρού;

Ποικίλες απόψεις εφαρμογής

- Ο εκπαιδευτικός ως μηχανικός:

Μάθηση σημαίνει συντελεστική εξαρτημένη μάθηση και διδασκαλία εφαρμογή των μηχανισμών ενίσχυσης που οδηγούν στη μάθηση (Skinner),

- Ο εκπαιδευτικός ως γιατρός:

Ανακάλυψη των νόμων που διέπουν τις παιδαγωγικές περιστάσεις, εκπλήρωση ορισμένων προϋποθέσεων.

Ο ρόλος της Κοινωνιολογίας (Η λειτουργιστική προσέγγιση)

- Τα επαναλαμβανόμενα σχήματα της ανθρώπινης δράσης προκαλούνται από κοινωνικούς νόμους, που συμβάλλουν στη διατήρηση της κοινωνίας,
- Η εκπαίδευση θα πρέπει:
 - Να συμβάλλει:
 - στην κοινωνικοποίηση των νέων,
 - στη διατήρηση της κοινωνικής τάξης.

Συμπεριφοριστική Ψυχολογία και Λειτουργιστική Κοινωνιολογία

Κοινά σημεία

- Οι εκπαιδευτικές θεωρίες πρέπει να υπακούουν σε επιστημονικά κριτήρια,
- Σκοπός της εκπαιδευτικής έρευνας να ανακαλύψει κανονικότητες- νόμους (εργαλεία εφαρμογής),
- Η εκπαιδευτική θεωρία είναι ανώριμη ακόμη.

Θετικιστική προσέγγιση στη σχέση θεωρίας και πράξης

Για τον Θετικισμό

- Η γνώση μπορεί να αποδοθεί μόνο σε ό,τι βασίζεται στην πραγματικότητα,
- Οι σκοποί, οι έννοιες και οι μέθοδοι των θετικών επιστημών έχουν εφαρμογή και στα κοινωνικά φαινόμενα,
- Το ίδιο εξηγητικό μοντέλο των θετικών επιστημών καθορίζει τα κριτήρια που διέπουν τις αξιολογήσεις των κοινωνικών επιστημών.

Θετικιστικές προϋποθέσεις της εκπαιδευτικής θεωρίας

- Απαλλαγή από μεταφυσικά, ιδεολογικά και κανονιστικά στοιχεία (απόρριψη φιλοσοφικών μεθόδων),
- Οι εκπαιδευτικές θεωρίες πρέπει να είναι συνεπείς με τις λογικές προϋποθέσεις των επιστημονικών εξηγήσεων,
- Η εξήγηση ενός γεγονότος σημαίνει ταυτόχρονα την ικανότητα πρόβλεψης.

Η ιδεολογική διάσταση των διδασκτικών μεθόδων

- Οι διαμάχες για τις διδασκτικές μεθόδους ανάγονται σε ιδεολογικές διαφωνίες και διαφωνίες αξιών,
- Οι εκπαιδευτικές τεχνικές μπορούν να αξιολογηθούν με βάση τα επιστημονικά αποτελέσματα,
- Υπάρχουν όμως και μη επιστημονικές συνιστώσες, που κινούνται στο χώρο της ιδεολογίας και δεν μπορούν να αξιολογηθούν με βάση τις επιστημονικές μεθόδους του θετικισμού.

Κριτικές του Θετικισμού

- Κριτική σε σχέση με τη Φιλοσοφία της Επιστήμης,
- Κριτική στη σχέση ανάμεσα στη θεωρία και την πράξη.

Η θετικιστική άποψη για την επιστήμη

- Η ανεξαρτησία της επιστήμης από υποκειμενικούς και κοινωνικούς παράγοντες,
- Ο μύθος της αντικειμενικής γνώσης.

Η θετικιστική άποψη ως προς την παραγωγή της επιστημονικής γνώσης

- Η επιστημονική γνώση βρίσκεται σε διαρκή κατάσταση συσσώρευσης και αύξησης,
- Κιην: Η επιστημονική γνώση είναι αποτέλεσμα «επαναστάσεων», όπου καταρρίπτονται κυρίαρχα «παραδείγματα»

Ουδετερότητα της γνώσης

- Η γνώση αποτελεί προϊόν αντικειμενικό, παγκόσμιο και ιδεολογικά ουδέτερο,
- Κιην: Η γνώση αποτελεί προϊόν υποκειμενικό, προσδεμένο σε συγκεκριμένο περιβάλλον, κανονιστικό και κατά μια έννοια πολιτικό.

Η κοινωνική διάσταση της έρευνας

- Ο Θετικισμός δέχεται ότι η επιστημονική έρευνα είναι απαλλαγμένη από κοινωνικά πλαίσια,
- Κριση: Η έρευνα πραγματοποιείται σε κοινωνικά προσδιορισμένα πλαίσια και η δομή των κοινωνιών επηρεάζει τα αποτελέσματα, οδηγώντας σε τρόπο γνώσης, που μεταβιβάζεται αυτόματα.

Θετικιστική θεώρηση της θεωρίας και της πρακτικής

- Οι εκπαιδευτικές περιστάσεις μπορούν να εξηγηθούν επιστημονικά, για να ληφθούν αντικειμενικές αποφάσεις για δράση,
- Ο επιστήμονας δεν μπορεί να επιλέξει επιστημονικά διδακτικούς στόχους, μπορεί όμως να αποφανθεί ως προς την δυνατότητα επίτευξής τους.

Υπόνοιες

Μήπως οι θετικιστές εμμένουν σε μια δέσμευση στις ήδη υφιστάμενες αξίες και μια εμμονή για διατήρηση καθιερωμένων στόχων;

Μια ιδεολογική κριτική από αριστερά των θετικιστικών αντιλήψεων.

Βασικές αντιλήψεις, ως κριτική στο θετικισμό

- Οι σκοποί ταυτόχρονα προσδιορίζουν και τα μέσα που θα χρησιμοποιηθούν,
- Η απόρριψη κάποιων μεθόδων ως αναποτελεσματικών, στην ουσία σημαίνει μη επιθυμητών,
- Οι αποφάσεις ως προς τα εκπαιδευτικά μέσα αντανακλούν ταυτόχρονα και κάποιες αξίες,
- Κατά πόσο τα εκπαιδευτικά χαρακτηριστικά επιτρέπεται να αντιμετωπίζονται ως φυσικές οντότητες,
- Η εκπαιδευτική έρευνα εξαρτάται από τις ερμηνευτικές προσεγγίσεις των δρώντων ατόμων.

Σε γενικές γραμμές

- Ο θετικισμός δέχεται ότι η πράξη καθορίζεται από τη θεωρία,
- Οι θεωρητικές τοποθετήσεις διαμορφώνουν ανάλογο πλαίσιο δράσης, που οδηγεί σε αναμενόμενα αποτελέσματα,
- Η θεωρητική κατοχύρωση επιδέχεται βελτίωση, πάντα όμως επικρατεί η βέλτιστη.

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

- Οι θετικιστικές αντιλήψεις για τη σχέση θεωρίας και πράξης οδηγούν σε μορφές τυποποίησης, που με τη σειρά τους ενιαιοποιούν τη δράση και απορρίπτουν κάθε μορφή πρωτοβουλιών,
- Η επιβολή του μοντέλου ενός σχολικού εγχειριδίου είναι αποτέλεσμα αυτής της λογικής.

Σε γενικές γραμμές:

Ο θετικισμός:

- Συνέβαλε σημαντικά στην ανάπτυξη στρατηγικών διαμόρφωσης της μαθησιακής διαδικασίας,
- Οδήγησε στην παραγωγή πλούσιου διδακτικού υλικού,
- Η αξιοποίηση του υλικού αυτού εξαρτάται από τον τρόπο αντιμετώπισής του από τον εκπαιδευτικό.

Επιστήμη – ιδεολογικές απόψεις

Η απόρριψη της δυνατότητας της επιστήμης να διατυπώνει ιδεολογικές απόψεις

- Συρρικνώνει το χώρο επιστημονικής δράσης της Παιδαγωγικής,
- Αναθέτει αυτού του είδους τις δραστηριότητες σε άλλους επιστημονικούς χώρους, όπως λ.χ. Φιλοσοφία,
- Εκχωρεί δικαιώματα λήψης αποφάσεων σε άλλες ομάδες, με κίνδυνο επικράτησης αυθαίρετων απόψεων.

Από την προσδιοριστικότητα στην πλήρη απροσδιοριστία

- Σε τελική ανάλυση είναι θέμα αντοχής να εμμένεις σε καταστάσεις που σου αφαιρούν περιοχές επιστημονικής δράσης,
- Η θετικιστική τοποθέτηση, όταν δεν τη χαρακτηρίζει ιδιοτέλεια, αποτελεί μια σεβαστή τοποθέτηση,
- Υπάρχουν περιπτώσεις θετικιστικών παιδαγωγικών απόψεων, που αποστασιοποιήθηκαν στη συνέχεια από τον αμιγή θετικισμό.

Τέλος Ενότητας

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών, Κώστας Χρυσafίδης, 2015. Κώστας Χρυσafίδης. «Επιστημολογική προσέγγιση της σχέσης θεωρίας και πράξης: η περίπτωση της προσχολικής αγωγής». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://opencourses.uoa.gr/courses/ECD108>.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

